

“Mesleğimiz Yayıncılık” Projesi ve TS EN ISO 17100:2015 Örnekleri Çerçevesinde Çeviri Sürecindeki Revizyon Faaliyetlerine Yönelik Bir Değerlendirme

An Evaluation of Revision Activities in the Translation Process within the Framework of the Examples “Professions in Publishing” Project and TS EN ISO 17100:2015

Araştırma Makalesi / Research Article

Serhat ARSLAN*

* Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Bingöl, Türkiye, e-posta: serhatarслан@bingol.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7914-0721

ÖZET

Çeviri süreçlerinde gerçekleştirilen revizyon eylemi, çok yönlü ve karmaşık bir eylem türüdür. Böyle bir durum, revizyon eyleminin tanımlanmasını ve bu eylemin sınırlarının belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Erek kitleyle buluşturulacak erek metnin kalitesini arttırmak amacıyla gerçekleştirilen revizyon faaliyetlerini gerçekleştiren revizör pozisyonundaki katılımcının kişisel tasarruf ve tutumlarının göz ardı edilmemesi de gerekmektedir. Ayrıca günümüzdeki teknolojik gelişmelerin neticesinde, örneğin artan bilgisayar destekli çeviri faaliyetleri bağlamında, revizyon eyleminin amacına uygun işlevsel bir biçimde gerçekleştirilmesi ihtiyacı da artmaktadır. Bu çalışmanın çıkış noktası, çeviribilim alanında teorik açıdan ortaya konulan revizyon faaliyetlerindeki sorun ve belirsizlikleri, daha önce revizyon konusu çerçevesinde değerlendirilmemiş örnekler üzerinden irdelemek ve böylelikle konuya ilişkin teorik alt yapıyı, uygulamalı bir biçimde ortaya koymaktır. Böyle bir çalışmanın çeviri sürecinin önemli bir parçasını oluşturan revizyon eylemine dair çeviribilim literatürüne katkı sağlaması amaçlanmıştır. Çalışmamız çerçevesinde “Mesleğimiz Yayıncılık Projesi – AB’ye Uyum Sürecinde Avrupa ve Türkiye Yayıncılık Sektörlerinde Meslek Standartları ve Yeterlilikler” ile “TS EN ISO 17100:2015 ‘Çeviri Hizmetleri – Çeviri Hizmetleri İçin Gereklikler’ Türk Standardı” örnekleri, revizyon eyleminin çeviribilim alanındaki teorik düzlemde ele alındığı biçimiyle irdelenmiştir. Çalışmamız çerçevesinde irdediğimiz iki örnek, her ne kadar mesleki standart ve yeterliliklerin belirlenmesi amacıyla oluşturulmuş olsalar da çeviri süreçlerinde revizyon faaliyeti görevini üstlenecek revizör katılımcısının kişisel tasarruf ve tutumları göz ardı edilmektedir. Ayrıca irdediğimiz örnekler, revizyon faaliyetlerini, genel olarak yalnızca erek metin üzerinden gerçekleştirilebilecek bir eylem türü olarak ele almaktadırlar. Böyle bir bakış açısı, revizyon faaliyetinin yüzeysel ve terminolojik bir biçimde uygulanmasına yol açmaktadır. Çalışmamız çerçevesinde tespit edilen bu ve benzeri sorunlar neticesinde, söz konusu örneklerin çeviribilim alanına yönelik çalışmalarda ele alınan revizyon faaliyetlerine tam anlamıyla odaklanmadığını söyleyebiliriz. Bu sebeple her iki örnek içeriğinin, çeviribilim alanındaki revizyon faaliyetine yönelik ortaya konulan literatür çerçevesinde değerlendirilip yeniden ele alınması gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Revizyon, Çeviri, Revizör, Düzeltmen, Çeviribilim

ABSTRACT

The act of revision in translation processes is a multifaceted and complex type of action. Such a situation makes it difficult to define the revision act and determine its boundaries. It is also necessary not to ignore the personal decisions and attitudes of the participant in the position of the reviser who performs revision activities to improve the quality of the target text to be delivered to the target audience. Moreover, due to today's technological developments, for example, in the context of increasing computer-assisted translation activities, the need for revision to be performed functionally in accordance with its purpose is also increasing. The starting point of this study is to examine the problems and uncertainties in revision activities, which have been theorized in the field of translation studies from a theoretical perspective, through examples that have not been evaluated within the framework of revision before, and thus to put forward the theoretical background on the subject in a practical way. Such a study is intended to contribute to the translation studies literature on the act of revision, which constitutes an important part of the translation process. Within the framework of our study, the examples of “Professions in Publishing” Project - Professional Qualifications for Publishing on the Way to EU Accession” and “TS EN ISO 17100:2015 ‘Translation Services - Requirements for Translation Services’ Turkish Standard” are examined in the way in which the act of revision is dealt with on the theoretical level in the field of translation studies. Although the two examples we analysed in our research framework were created to determine professional standards and competencies, the personal decisions and attitudes of the reviser participant who will undertake the revision activity in translation processes are ignored. Moreover, the examples we have examined generally treat revision as a type of action that can only be performed on the target text. Such a perspective leads to a simple and terminological implementation of the revision activity. As a result of these and similar problems identified in the framework of our study, we can say that these instances do not entirely focus on the revision activities addressed in translation studies. For this reason, the content of both examples needs to be evaluated and reconsidered within the framework of the literature on the revision activity in the field of translation studies.

Keywords: Revision, Translation, Reviser, Corrector, Translation Studies

1. Giriş

Çeviri faaliyetlerinde gerçekleştirilen revizyon eylemleri, çeviri süreci esnasında olduğu gibi sürecin sonrasında da gerçekleştirilebilen bir eylem türüdür. Bu açıdan bakıldığında, erek metnin revizyon sürecinden geçmesi, erek metnin erek kitleye ulaşması sürecinin her aşamasında söz konusu olabilmektedir. Dolayısıyla erek metne yönelik uygulanan revizyon faaliyetinin sınırlarını belirlemek de güç hale gelmektedir. Diğer yandan düzeltme ve/veya kalite kontrol amaçlarını aşabilecek revizyon faaliyetleri, özü itibarıyla daha fazla amacı kendi içerisinde barındırabilmektedir. Örneğin erek metnin yeniden basımı sürecinde güncelleme amacıyla ortaya çıkabilecek revizyon faaliyetlerinin yanı sıra, erek metinde tespit edilen hata ve/veya eksikliklerin düzeltilmesi amacıyla revizyon faaliyetlerinin yapılması, bu faaliyet türünün sayısız biçimde ortaya çıkmasını mümkün hale getirmektedir. Başka bir deyişle, revizyon eyleminin çok katmanlı ve karmaşık bir yapıya sahip olması, söz konusu faaliyetin sınırlarını belirleme hususunda çok yönlü değerlendirmelerin ortaya konulmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu doğrultuda daha önce 2022 tarihli, revizyon faaliyetinin çeviribilim alanı bağlamındaki doğası, kapsamı ve revizyon eylemiyle ilgili sorunların irdelendiği “Erek Metnin Revizyonu Faaliyetine Yönelik Çeviri Eylemi Kuramı Temelinde Bir Değerlendirme” adlı çalışmamızda konu ile ilgili kapsamlı bir teorik altyapı sunmayı amaçlamıştık. Revizyon

faaliyetleriyle ilgili önceki çalışmada ortaya konulan teorik çerçeveye dayandırdığımız ve aynı zamanda önceki çalışmanın bir devamı niteliğinde olan bu çalışmamızda ise, revizyon konusunun kuramsal yapısı, pratik düzlemde “Mesleğimiz Yayıncılık Projesi – AB’ye Uyum Sürecinde Avrupa ve Türkiye Yayıncılık Sektörlerinde Meslek Standartları ve Yeterlilikler” ve “TS EN ISO 17100:2015 ‘Çeviri Hizmetleri – Çeviri Hizmetleri İçin Gereklilikler’ Türk Standardı” örneklerinden yola çıkılarak somut bir biçimde irdelenmektedir.

Söz konusu her iki somut örnekte hem telif hem de çeviri metinlerin hedef kitleye aktarımı hususunda tanımlamalar mevcuttur. Bu sebeple ilgili örnekler kuramsal düzlemde çeviri faaliyetlerindeki revizyon süreçlerine ilişkin mevcut tanımlamaların eksikliği ve dar kapsamı göz önünde bulundurularak tespit edilmiş ve üzerinde çalışılması gerektiği kanaatine varılmıştır. Zira çalışmamız çerçevesinde de görüleceği üzere, teorik düzlemde mevcut olan aksaklıklar, ele aldığımız somut örnekler dahilinde de açık bir biçimde görülmektedir.

Çalışmamız çerçevesinde revizyon faaliyetlerine somut örnek olarak alınan, Türkiye’de yayıncılık alanındaki mesleklerin tanımlanması ve mesleki standart ve yeterliliklerin Avrupa Birliği standartlarına uyumlu şekilde belirlenmesi amacıyla, Türkiye Yayıncılar ve Yayın Dağıtımçıları Birliği Derneği tarafından yürütülmüş olan, “Mesleğimiz Yayıncılık” Projesinin çıktıkları ile TS EN ISO 17100:2015 “Çeviri Hizmetleri – Çeviri Hizmetleri İçin Gereklilikler” Türk Standardının bütün yönleri çalışmamızda ele alınmamıştır. Zira “Mesleğimiz Yayıncılık” projesinin çıktıkları, yayıncılık faaliyetlerindeki üretim sürecinde yalnızca çeviri eserler göz önünde bulundurularak ortaya konulmamıştır. Söz konusu projenin ana unsurunu hem telif eserler hem de çeviri eserler oluşturmaktadır. Bu doğrultuda örneğin, projenin “üretim” aşaması çıktısında belirtilen “satın alma” gibi konular göz ardı edilerek, yalnızca çalışmamız çerçevesinde ele alacağımız çeviri eserlerin üretim aşamasındaki revizyon faaliyetleri konusuna odaklanılmıştır. Diğer taraftan TS EN ISO 17100:2015 “Çeviri Hizmetleri – Çeviri Hizmetleri İçin Gereklilikler” Türk Standardı, adından da anlaşılacağı üzere, çeviri üretim sürecinin tamamına hitap etmektedir. Yine çalışmamız çerçevesinde, erek metnin oluşturulma sürecindeki revizyon faaliyetlerine yönelik kısımlar ayıklanarak kapsam dışında bırakılmıştır.

Çalışmamız çerçevesinde yukarıda gerekçeleriyle beraber belirlenen somut örnekler üzerinden bir irdelemeye geçmeden önce, çeviri faaliyetlerindeki revizyon eylemi konusuna ilişkin temel hususları serimlemek faydalı olacaktır. Böylelikle çeviri faaliyetlerindeki revizyon süreçleri tam anlamıyla alımlanabilecek ve çeviribilim alanında revizyon eylemine yönelik çalışmalar ortaya koyan araştırmacıların tanımlamalarına ve bu doğrultudaki düşüncelerine göz atılarak çalışmamızın konusuna yönelik genel bir kanının oluşmasına zemin hazırlanacaktır.

2. Ana Hatlarıyla Revizyon Eyleminin Doğası

Sınırsız olasılıklar çerçevesinde gerçekleştirilen çeviri faaliyetleri revizyon süreci, çevirmenin kendisinin gerçekleştirebileceği bir eylem türü olabileceği gibi, aynı zamanda çeviri organizasyonunda görev alan farklı bir katılımcı tarafından da uygulanabilmektedir. Söz konusu durum, her bir çeviri sürecinde farklı bir işleyiş neticesinde gerçekleşebilecektir. Her bir çeviri faaliyetinde, örneğin işverenin bakış açısı ve kişisel tasarrufları gibi etmenler de bu süreçte ayrıca önem kazanmaktadır. Erek metne revizyon eylemi dahilinde uygulanacak

işlemlerin, sözgelimi müdahale niteliğinde olup olmadığı, revizyon eylemi neticesinde erek metindeki kalitenin artıp artmadığı ve/veya revizyon eyleminin sınırları gibi konular, revizyon faaliyetinde göz önünde bulundurulması gereken başlıca hususlardandır. Konu çerçevesinde çevirmenin -varsa bağımsız bir katılımcı olarak revizörün-, erek metnin üretimi sürecinde sergilediği kişisel tavır ve tutumların da belirleyici etken olması, revizyon faaliyetinin net bir biçimde ele alınmasını, dolayısıyla revizyon faaliyetlerinin tanımının yapılmasını ve sınırlarının belirlenmesini ayrıca güçleştirmektedir.

Revizyon eyleminin doğasını, çeviribilim alanında ortaya konulan çeşitli araştırmalardan hareketle irdelemeden önce, çeviribilim araştırmalarında bu konunun son zamanlarda gündeme geldiğinin hatırlanması gerekmektedir. Nitekim Scocchera, çeviribilim araştırmalarında revizyon eylemine yönelik çalışmaların, son 15 yıldır yoğunlaşarak kendini göstermeye başladığını vurgulamaktadır (2017, s. 4). Bu makalede çalışmalarını irdelediğimiz diğer çeviribilim araştırmacıları da çeviribilim araştırmalarında revizyon eylemi konusunun görece yeni bir biçimde gündeme gelerek ayrı bir konu halinde ele alındığını ifade etmektedirler (Künzli, 2014, s. 27; Mossop, 2007, s. 12; Bartan ve diğerleri, 2019, s. 178; Künzli, 2007b, s. 116; Latorraca ve Aiello, 2021, s. 463). Böylelikle, çeviribilim araştırmalarında çeviri faaliyetlerindeki revizyon konusunun yaklaşık son 20 yıldır irdelendiğini ve bu bağlamda ayrı bir alan olarak değerlendirildiğini söyleyebiliriz.

Çalışmamız çerçevesinde çeviribilim alanında revizyon eylemine yönelik araştırmaları ele alındığında, revizyon faaliyetlerinin birçok yönden değerlendirildiği gözlemlenmektedir. Öncelikle Munday, revizyon eyleminin sözlü çevirilere nazaran, yazılı çeviri faaliyetlerinde söz konusu olduğunu belirtmektedir (2010, s. 422). Quinci ise çeviri alanındaki revizyon eylemini, genel anlamıyla erek metinlerdeki hataları tespit etme, düzeltme ve nihayetinde erek metinlerin kalitesini artırma süreci olarak tanımlanmaktadır (2023, s. 230). Diğer taraftan revizöre özel bir konum atfeden Scocchera, onu çevirmenden ayırmakta ve bu bağlamda erek metnin ilk okuyucusu olarak özel bir okuyucu olduğunun altını çizmektedir (2017, s. 3). Başka bir çalışmada da Scocchera, çevirmen ve revizörlerin farklı bir biçimde hareket edebilecekleri gerçeğinden hareketle, yapılacak bütün değişikliklerin objektif bir biçimde ele alınarak uygulanması gerektiğini ve çevirmen ile revizörlerin bu doğrultuda iletişim halinde kalmaları gerektiğini savunmaktadır (2013, s. 145).

Çeviribilim alanında revizyon eylemine yönelik ortaya konulan çalışmalarda çokça başvurulan bir kaynak olan Mossop’un eserinde, erek metinlerde revizyon görevini üstlenen revizörler, söz konusu metinleri düzenleyerek hem bir “bekçi” hem de bir “dil terapisti” olarak görülmektedir; zira revizörler bu eylemleri sonucunda, erek metinleri daha iyi hale getirmektedirler (2014, s. 18). Hatta Aja’ya göre, revizyon eyleminin ardından, erek metnin yeniden çevrilmesi aşamasına gelinebilecek durumlar söz konusu olabilmektedir (2022, s. 254).¹ Ancak bu doğrultuda Breedved, revizyon eylemi konusu ele alınmadan önce, söz konusu faaliyete yönelik eylemlerin tanımlanması, ayrıştırılması ve hangi faaliyetin tam olarak neye

¹ Ayrıca bkz. Vanderschelden, 2000, s. 1.

karşılık geldiğinin belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Zira ona göre çeviri faaliyetlerinin revizyonu, tam anlamıyla bağımsız bir süreci temsil etmemektedir (2002, s. 96). Bu noktada çeviri eyleminin doğası ve yapısının göz önünde bulundurulması zorunludur. Çeviri faaliyetleri “işbirliğine dayalı” bir eylem türü olarak ele alındığında, birden fazla katılımcının görev üstlendiği bir görevler bütünü karşımıza çıkmaktadır (Arslan, 2022, ss. 1811-1817). Buradan hareketle çeviri faaliyetlerinde revizyon eylemi görevlerini üstlenecek katılımcıların farklılığı gözardı edilmemelidir. Zira her bir çeviri sürecinin kendine özgü potansiyeli ve niteliği söz konusudur. Kimi çeviri süreçlerinde revizyon görevini, çeviri görevini üstlenen çevirmenin kendisi üstlenirken, kimi durumlarda da başka bir katılımcı olarak aynı görevi revizör yerine getirebilmektedir.

Bu doğrultuda yukarıda belirtilen revizyon eylemini üstlenecek katılımcıların farklılığına işaret eden Künzli, kendi kendine revize etme (*die Selbstrevision*) ve başkasının revize etmesi (*die Fremdrevision*) şeklinde bir ayrım yapmaktadır. Ona göre kendi kendine revize etme, çeviri görevini üstlenen çevirmen tarafından gerçekleştirileceğinden, sürecin herhangi bir aşamasında uygulanacak bir revizyon türüdür. Başkasının revizyonu ise ancak kaynak metnin erek kültüre aktarılmasının ardından farklı ve bağımsız bir katılımcı olan revizör tarafından gerçekleştirilmektedir (2014, s. 6). Yine bu doğrultuda Mossop da çevirmenin çeviri sürecinde gerçekleştirdiği revizyon eylemini kendi kendine revize etme şeklinde betimleyerek bunun diğer revizyon türlerinden farklı olduğunu altını çizmektedir. Ona göre kendi kendine revize etme sürecinde, erek metnin oluşturulması hususunda çevirmen kendi metnine aşınadır ve bu yönüyle gerçekleştirdiği revizyon eylemi bir sorun teşkil etmeyecektir (2007, s. 12).

Başka bir çalışmasında Mossop, artık bazı çevirmenlerin çeviri belleği yazılımları kullandıklarını belirtmektedir. Ona göre çevirmenler başka çevirilerin eklendiği veritabanlarından faydalanmaktadır. Bununla birlikte, eşleşmelerle ilerleyen çevirmen, veri tabanında önüne çıkan verileri inceleyip güncelleyerek bir nevi revizyon eylemi sergilemektedir (2011, s. 137). Bu bakımdan revizyon faaliyeti, gün geçtikçe alışlageldik halinden sıyrılarak ve içerisinde farklı yöntemler barındırarak daha da karmaşık bir niteliğe bürünmektedir.

Mossop’un revizyon yaparken kullanılan çeviri teknolojileri konusundaki vurgusuna paralel olarak Liang, Li ve Sang, bu teknolojiler vasıtasıyla çevirmenlerin rutin işlerinin çeviriden çok, post-edit veya revizyona dönüştüğünün altını çizmektedir (2023, s. 108). Hatta Künzli’ye göre, çeviri faaliyetleri sürecinde gerçekleştirilen revizyon eylemleri zaman almakta ve işveren açısından maliyetli bir hale gelmektedir. Özellikle maddi açıdan söz konusu olabilecek bir kısıtlama neticesinde, revizyon eyleminin pratikteki uygulanışı sorgulanır hale gelmekte ve bu doğrultuda çevirmenlerin kendi çeviri görevleri sürecinde revizyon eylemlerini bizzat gerçekleştirilmesi teşvik edilmektedir (2007b, s. 116).

Her geçen gün etkisini daha da net bir biçimde hissettiğimiz ve baş döndürücü teknolojik gelişmelerin yaşandığı günümüzde, çeviri faaliyetleri dönüşümünün de bu gelişmelerle doğru orantılı olması elbette kaçınılmazdır. Zira bir veri tabanına eklenen her söz (kavram ve/veya cümle), kaynak metnin erek kültüre aktarılması görevi verilen çevirmen tarafından kullanılırken doğal bir revizyon sürecinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Başka bir deyişle, söz konusu

veri tabanlarından faydalanan çevirmen, elbette veri tabanını kontrol edecek ve bu doğrultuda bir nevi revizyon işlemi gerçekleştirecektir. Bu bakımdan ideal bir çeviri sürecinde gerçekleştirilmesi gereken revizyon, çeviri bellekleri vasıtasıyla yapılan çeviri faaliyetlerinde de kendiliğinden ve zorunlu bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Üstelik yukarıda da vurgulandığı üzere çevirmenlerin günün şartları doğrultusunda erek metnin oluşumuna yönelik üstlendikleri görevlerin yanı sıra, ortaya koydukları erek metnin revizyonunu da bizzat yürütmeleri, işverenler tarafından talep edilebilmektedir. Revizyon eylemine ait söz konusu karmaşık yapı, çalışmamızın ilerleyen kısımlarında ele alacağımız somut örnekler çerçevesinde detaylı bir biçimde irdelenecektir.

3. “Mesleğimiz Yayıncılık” Projesi Çerçevesinde Revizyon Faaliyeti

2016 yılında Türkiye Yayıncılar ve Yayın Dağıtımçıları Birliği Derneği tarafından başlatılan, AB ve Türkiye Arasında Sivil Toplum Diyalogu Programı kapsamında, ortağı İngiltere Yayıncılar Birliği ile birlikte, Avrupa Yayıncılar Federasyonu, Alman Mesleki Eğitim Kuruluşu Mediacampus Frankfurt ve Norveç Yayıncılar Birliği desteğiyle yürütülen “Mesleğimiz Yayıncılık” projesi (<https://meslegimizyayincilik.com>) kapsamında, Türkiye’de yayıncılık alanındaki mesleklerin tanımlanması ve mesleki standart ve yeterliliklerin AB standartlarına uyumlu şekilde belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda “Mesleğimiz Yayıncılık” projesi, çalışmamız çerçevesinde “mesleklerin tanımlanması” açısından somut bir örnek olarak ele alınarak, ilgili projede ortaya konulan revizyon faaliyetlerine yönelik mesleki tanımlamalar irdelenecektir.

Bu proje çerçevesinde ayrıca bir çıktı olarak “Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü” (<https://meslegimizyayincilik.com/yayincilik-meslekleri-sozlugu/>) hazırlanmış; çok aşamalı ve katmanlı bir yapıya sahip çeviri faaliyetlerindeki revizyon aşamasıyla alakalı çeşitli mesleklere dair görev tanımları yapılmıştır. Diğer taraftan “Mesleğimiz Yayıncılık Projesi” çerçevesinde gerçekleştirilen faaliyetler neticesinde ortaya çıkan AB’ye Giriş Sürecinde Yayıncılıkta Mesleki Yeterlilikler Çerçevesinde Diyaloglar Projesi Nihai Raporu’nda da belirttiği üzere “yayıncılık sektörü kendi doğal işleyişinde çevirmen, çizer, grafik tasarımcı, telif ajansı, matbaa gibi birçok farklı sektör meslek grubuyla birlikte çalışmaktadır” (Şenol, Sönmez, Cingöz, Akçalı, Balaban ve Özyürek, 2017, s. 8) şeklindeki ifadeyle, tıpkı çeviri eyleminde olduğu gibi, yayıncılık sektöründe de bir eylemler bütünü ve bu eylemleri gerçekleştiren birden fazla katılımcının varlığına vurgu yapılmaktadır.

Proje web sitesinde yayınlanmış olan “Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü” çerçevesinde “Editorya”, “Pazarlama, Satış ve Kurumsal İletişim” ve “Üretim” olmak üzere, üç üst başlık ortaya konulmuştur. Sözlük temel başlıkları olan “Editorya” başlığının altında on adet, “Pazarlama, Satış ve Kurumsal İletişim” başlığının altında on sekiz ve “Üretim” başlığının altında ise altı adet olmak üzere, toplamda otuz dört alt başlık bulunmaktadır. İlgili sözlükte “Pazarlama, Satış ve Kurumsal İletişim” ve “Üretim” temel başlıkları, yayıncılık mesleğinin üretim ve okura ulaşması bakımından tamamlayıcı nitelikteki diğer safhaları ilgilendirmektedir. Zira örneğin “Satın Alma Sorumlusu” gibi bir alt başlık, çalışmamızın konusu dışında kaldığından, söz konusu başlıkla beraber bu doğrultudaki diğer alt başlıklar, çalışmamızın

kapsamına dahil edilmemiştir. Diğer tüm alt başlıklar da yine aynı şekilde yayıncılık mesleğinin kendi ereğinde, revizyon faaliyetleri dışında gerçekleştirilen eylemler bütününe karşılık gelmektedir. Bu sebeple “Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü”nün çalışmamızı ilgilendiren kısmı, “Editorya” üst başlığıdır. Bu bağlamda sırasıyla “Yayın Yönetmeni / Direktörü”, “Yayın Koordinatörü”, “Şef / Baş Editör”, “Lektör”, “Yayın Sekreteri”, “Editör”, “Yayın Danışmanı”, “Dizinci”, “Düzeltilen” ve “Son Okumacı” olarak on adet başlığa sahip “Editorya” temel başlığında, revizyon faaliyetlerini ilgilendiren, yalnızca “Lektör”, “Yayın Danışmanı”, “Dizinci” ve “Düzeltilen” alt başlıkları çalışmamız çerçevesinde konu edilecektir.

Proje neticesinde ortaya konulan sözlükte ele alacağımız ilk alt başlık olan “Lektör” tanımına baktığımızda, bu iş kendi uzmanlık alanına göre değerlendirme raporu hazırlayan katılımcı olarak betimlenmektedir. Söz konusu mesleğe beş ana başlıkta görev atfedilmektedir. Revizyon eylemine yönelik betimleme ifadelerini eleyerek ele aldığımızda, lektörlerden “metinde yapılması gereken değişikliklerle ilgili önerilerde bulunmak” ve “kitabı dil, üslup ve anlatım açısından incelemek” (<https://meslegimizyayincilik.com/tanimlar/lektor/>) gibi çeşitli görevlerin beklendiğini görmekteyiz. Yayın sürecinde lektörlerle ilgili tanımlamalar neticesinde, söz konusu katılımcının, revizyon eylemi sürecinde etkin bir rolünün olduğu anlaşılmaktadır. Zira bir lektörün -hangi nitelikte olursa olsun- yayımlanacak bir metni değerlendirerek örneğin dil, üslup ve anlatım açısından incelemesi, onu revizyon eyleminde söz sahibi bir konuma ulaştırmaktadır.

Yayın organizasyonunda lektör katılımcısına atfedilen böyle bir tanım, çeviri sürecinde gerçekleştirilecek revizyon eyleminin profesyonelliğine işaret etmektedir. Her ne kadar lektör, bir revizör pozisyonunda olmasa da metni profesyonelce inceleme ve gerekli değişiklikler hakkında öneride bulunma göreviyle, metnin yazarı veya çevirmeninden ayrı bir meslek icra etmektedir. Dolayısıyla yayın sürecine yayımlanacak metni üreten kişiden bağımsız bir şekilde dahil olmaktadır. Bu şekilde böyle bir eylemi, çeviri faaliyetlerinde erek metnin revizyon süreci görevini üstlenen çevirmen ve/veya revizörler de gerçekleştirmektedir. Bu çerçevede Liang, çeviri faaliyetlerinde revizyon eyleminin profesyonel çeviri sürecinin ve çeviri kalite güvence sisteminin vazgeçilmez bir parçası olduğunu savunmaktadır (2021, s. 92). Elbette Liang’ın belirttiği profesyonel sürecin daimi bir biçimde gerçekleştirilmesi her zaman mümkün değildir. Zira Parra-Galiano’ya göre, çeviri piyasasında, çeviri ve revizyon projelerinin gerçekleştirilmesi, genellikle bütçe kısıtlamaları, çevirinin son teslim tarihi ve insan kaynaklarının organizasyondaki mevcudiyetine bağlıdır (2021, s. 237). Bu bakımdan her bir çeviri sürecinin işverenin yaklaşımı ve ilgili görevin tamamlanmasına yönelik zaman kısıtlamaları gibi organizasyonun kendi dinamiklerine paralel olarak gerçekleştirilmesi neticesinde, çalışmamız çerçevesinde irdelediğimiz sözlükte yer alan lektörlük mesleğinin - çeviri süreci de dahil- her yayın sürecinde görev alması beklenemez. Başka bir deyişle, işverenin ilgili faaliyete yönelik tutumu, lektörlük pozisyonunun göz ardı edilmesine sebep olabilecektir. Ayrıca yine ilgili faaliyetin tamamlanmasına yönelik zaman baskısı gibi çeşitli unsurların söz konusu olması neticesinde lektörlük, yayın sürecinin iş bölümü dışında kalabilecektir. Diğer taraftan yayın sürecinde görev üstlenen bir katılımcı olarak lektörün, yukarıda da betimlendiği gibi, yayımlanacak metinlere yönelik değişiklik önerilerinde

bulunması, revizyon faaliyetlerinin uygulanması hususunda yeterli bir etki yaratmayabilecektir. Zira söz konusu süreçte görev üstlenecek katılımcının kişisel tasarrufları gibi unsurlar, üstleneceği görevin niteliğini doğrudan belirleyecek ve dolayısıyla yayım aşamasındaki revizyon faaliyetini etkileyecektir.

“Mesleğimiz Yayıncılık” projesinin çıktısı olan “Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü” dahilinde tanımlanan mesleklerden bir diğeri olan “yayın danışmanı” pozisyonu, revizyon eylemine yönelik bir görev tanımına sahip olmamasına rağmen lektörlük mesleğiyle kesişimi bulunmasından ötürü, çalışmamız çerçevesinde ele alınmaktadır. Söz konusu mesleğin tanımında “(...) Bazı yayın danışmanları uzmanlık alanlarının benzerliği ya da kesişmesi nedeniyle lektörlük görevlerini üstlenir” (<https://meslegimizyayincilik.com/tanimlar/yayin-danismani/>) şeklindeki ifade, bizi revizyon eyleminde kavramsal kargaşanın yaşandığı benzer bir duruma götürmektedir.

Yayın danışmanının görev tanımlarının lektörle benzeşmesi ve/veya kesişmesi ve bu hususun yayın danışmanının görev tanımında açıkça belirtilmesi, alandaki kavramsal kargaşanın somut bir örneğidir. Kanımızca ilgili mesleğin tanımında net bir ayırım yapılmasını engelleyen yukarıdaki durumun karmaşık ve çok katmanlı bir niteliğe sahip çeviri eylemindeki revizyon sürecinden ötürü, ortaya çıktığı söylenebilir. Bu bağlamda yayın danışmanlığı ve lektörlük pozisyonlarının görev tanımlarının benzeşmesi ve kesişmesi olağan bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yukarıda irdelediğimiz durumu, revizyon faaliyetleri kapsamında ele aldığı çalışmada işleyen Künzli, çeviri revizyonu konusunda halen terminolojik bir uzlaşma bulunmadığının altını çizmektedir. Ona göre, redaksiyon, düzenleme ve kontrol gibi terimler, genellikle birbirleriyle karıştırılarak kullanılmaktadır (2014, s. 2).² Künzli’nin betimlediği çeviri faaliyetlerinde söz konusu olan bu durum, “Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü”nün yayın danışmanlığı meslek tanımlamasında da kendisini göstermektedir. Zira kişisel tercihler ve tavırlar neticesinde gerçekleştirilen iş bölümleri ve uygulamaları hem telif hem de çeviri metinlerin hedef kitleyle buluşturulduğu yayıncılık faaliyetlerinde, yukarıda betimlediğimiz karmaşıklığa neden olabilmektedir.

“Mesleğimiz Yayıncılık” projesinin çıktılarında biri olan “Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü” çerçevesinde “Editorya” üst başlığının altında belirlenen on adet alt başlıktan biri olan “Dizinci” başlığını seçmemizin asıl gayesi, çeviri sürecine yönelik somut bir tanımlamanın yalnızca dizincilik meslek grubu için yapılmış olmasıdır. Başka bir deyişle, başta ele aldığımız diğer üç meslek grubuyla alakalı diğer alt başlıklarda çeviri süreciyle ilgili bir tanımlama bulunmamaktadır. “Telif metinlerde konu, özel ad, kavram vb. dizinleri yapan, çeviri metinlerde ise Türkçeleştirilmiş dizine gerekli özel adları ve kavramları (gerekli programları kullanarak) ekleyen / çıkararak ve dizini kontrol eden kişidir” şeklinde tanımlanan dizincilik mesleğinin, ayrıca “çeviri metinlerde dizin eklenmesi gereken özel adları ve kavramları

² Ayrıca bkz. Mossop, 2014, ss. 116-117; Collada Ali, Polledo ve Harmer, 2018, s. 23.

belirlemek” (<https://meslegimizyayincilik.com/tanimlar/dizinci/>) olarak çeviri faaliyetine ilişkin belirlenmiş bir görevi de bulunmaktadır.

Çeviri eserler doğrultusunda net bir ayrımla görev tanımı yapılan “dizincilik” mesleğinde, her ne kadar erek metinlerin bütünsel bir açıdan ele alınması yoluyla erek metinde amaçlanan işlevin sağlanabileceği ortada olsa da revizyon eylemine yönelik bu pozisyon dahilinde ortaya konulan görev, eserdeki kavramların dizinini hazırlayıp kontrol etmenin ötesine geçmemektedir. Başka bir deyişle, böyle bir görev tanımıyla beraber yalnızca dizinleme eylemi belirlenerek, söz konusu eylemi gerçekleştiren katılımcıya revizyon konusunda ayrıca bir görev tanımı yapılmamıştır. Zaten böyle bir katılımcının revizyon eylemi gerçekleştirmesi, yapacağı işin doğasına aykırıdır. İyi bir gözü varsa kullanılan kavramlarda tutarlılık olup olmadığını kontrol edebilir, editörün gözünden kaçan varsa düzeltilmesi talebinde/önerisinde bulunabilir. Bu yönüyle dizincilik pozisyonuna yönelik ortaya konulan mesleki tanımlama, bu bağlamda yetersiz bir niteliğe sahip görünmektedir. Zira yayın sürecinde hedef kitleyle buluşturulacak çeviri metinde dizinlenecek malzeme, yalnızca çeviri metinlerinde söz konusu değildir, böyle bir eylem kaynak dilde yazılmış her türden metin için geçerli olabilecektir.

Quinci’ye göre, genel olarak bir çeviri sürecinde hataları tespit etme, düzeltme ve nihayetinde erek metnin genel kalitesini artırma süreci olarak tanımlanabilecek çeviri revizyonunun sürdürülmesinde, ilgili görevin niteliğine ve işlevine göre değişkenlik gösteren bir dizi farklı yaklaşımla karşılaşılmaktadır (2023, s. 230). Diğer taraftan Mossop, revizyon eylemlerinin kuruluşlarda farklı bir biçimde gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir. Ona göre, bazen kuruluşlarda, kıdemli çevirmenlerden birkaçı revizör olarak atanabilmektedir. Bu kişiler, resmî revizör pozisyonlarını işgal etmektedir ve mesailerinin tamamını ya da büyük bir kısmını diğer çevirmenlerin ortaya koydukları erek metinlerin revizyonlarına ayırmaktadırlar. Hatta böyle revizörlerin eğitim ve yönetim alanında sorumlulukları da olabilmektedir. Alternatif olarak da kıdemli çevirmenler, talep üzerine birbirlerini revizyon faaliyetine yönelik eylemler konusunda görevlendirebilmektedir (2014, s. 117). Böyle bir durum neticesinde karmaşık bir yapıya sahip olan revizyon faaliyetlerinin yukarıda ele alındığı biçimiyle, -çeviri eserlerin ortaya konulduğu yayıncılık faaliyetleri çerçevesinde- her kuruluşun aynı görev planlamasına gitmesi mümkün görünmemektedir.

Künzli, genellikle zaman sıkışıklığı sebebiyle tamamen tek taraflı bir biçimde, sadece erek metne yönelik bir revizyon işleminin gerçekleştirilebileceğinin de altını çizmektedir (2014, s. 4). Aynı şekilde “Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü”nden hareketle, dizincilik mesleği çerçevesinde ele alınan revizyon faaliyetleri, yukarıda da alıntılı olduğu gibi, yalnızca “Türkçeleştirilmiş dizin” çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Böyle bir durum, revizyon eyleminin ideal yapısına aykırıdır. Zira çeviri süreçlerindeki revizyon faaliyetlerinin kaynak metinden bağımsız bir biçimde, yalnızca erek metin düzeyinde gerçekleştirilmesi neticesinde, erek metnin işlevinin tam manasıyla sağlanması hususunda sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu doğrultuda çeviri sürecini, kontrol-düzenleme bağlamında düşündüğümüzde, kaynak metnin kesinlikle göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Çalışmamız çerçevesinde “Mesleğimiz Yayıncılık” projesi çerçevesinde hazırlanan “Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü” bünyesinde görev tanımlaması yapılan son meslek olan

“Düzeltilen” meslek grubu, “Metni yazılı ve görsel açıdan kontrol ederek yanlışsız yayımlanmasını sağlayan kişidir. (...)” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu meslek grubunda belirlenen alt başlıklarda revizyon eylemine yönelik “kullanılan yabancı ve eski Türkçe kelimeleri kontrol etmek”, “ (...) yazım hatalarını düzeltmek” ve “hataların düzeltilmesi için gerekli takibi yapmak, düzeltilmiş yazın ve/veya görsel hatalarını veya biçimsel sorunları işaretleyerek gerekli düzeltmeleri yapmak” (<https://meslegimizyayincilik.com/tanimlar/duzeltmen/>) şeklinde görev tanımlamaları bulunmaktadır.

Düzeltilenlik pozisyonunun tanımında her ne kadar üretilmiş metne yönelik revizyon eylemi noktasında bir görev tanımı yapılmış olsa da ilgili katılımcının böyle bir tanımdan hareketle revizyon eylemine dair, işlevsel bir eylem gerçekleştiremeyeceği aşikardır. Zira yukarıda da net bir şekilde görüldüğü üzere, gerçekleştirilecek “düzeltme” eylemi, tanımlama boyutunda son derece genel ve yüzeysel bir seviyededir. Bu şekilde belirlenen revizyon eylemi, ilgili metne yönelik derin ve kapsamlı bir revizyon süreci sağlayamayacaktır. Ayrıca söz konusu tanımlamada, katılımcının uzman ve/veya yetkin olmasının gerekliliğine de değinilmemiştir. Terimsel ve görsel düzlemlerde gerçekleştirilecek böyle bir kontrol ve düzeltme eylemi, üretilmiş bir erek veya telif metinde bütünsel manada erek metinde amaçlanan işlevin sağlanması hususunda yetersiz kalabilecektir.

Yalnızca bir “düzeltici” rolü atfedilen düzeltmen meslek grubuna erek ve/veya telif eserlerin revizyon faaliyetlerine yönelik sorumluluk yüklemek, erek metnin ve/veya telif eserin hedef kitleyle buluşması açısından hedef kitleye amaçlanan işleve sahip ol(a)mamasına yönelik bazı soru işaretlerini beraberinde getirebilecektir. Bu yönüyle, revizyon faaliyetlerindeki zaman faktörüne yönelik kısıtlılık, ele alınması gereken konulardan biridir.

Bu doğrultuda Mossop, revizyon eylemi için harcanan zaman ile ne kadar iyileştirme gerçekleştirdiği hususunda pek az bağıntı olduğunu belirtmektedir. Ona göre, revizörler, tecrübesiz olmaları durumunda, erek metinde kalitenin artırılması hususunda bir katkıda bulunmayacaklardır. Üstelik söz konusu revizörler, erek metni daha da işlevsiz kılacak bir şekilde karar verdikleri değişiklikleri uygularken daha da fazla zaman harcayabileceklerdir. Yine Mossop’a göre, söz konusu süreçteki gereksiz değişiklikler, kötü revizyonun ana özelliğidir. Diğer taraftan başkalarını kontrol ederek gözden geçiren söz konusu tecrübesiz revizörler, kendi kararlarını uygulama eğiliminde olabileceklerdir. Ayrıca bu revizörler, nispeten önemsiz konulara odaklanabilmekte ve genellikle büyük hataları gözden kaçırabilmektedirler. Bu arada, bazı deneyimli revizörler ise, belki de kendilerini erek kültürün savunucuları olarak gördükleri için, revizyon süreçlerinde mükemmeliyetçi bir tutum sergileyebilmektedirler (2011, ss. 138-139).

Mossop’un revizyon süreçlerinde ortaya çıkabilecek zaman yönündeki kısıtlılıkla beraber revizörlerin yetersizliği gibi durumlarda, hedef kitleyle buluşacak metnin amaçladığı işlevinin sağlayamaması, elbette beklenen bir sonuçtur. Zaman yönündeki kısıtlılık, bu yönüyle “Mesleğimiz Yayincılık” projesi çerçevesinde görev tanımı yapılmış düzeltmenlik meslek grubunu da ilgilendiren bir husustur. Zira revizyon faaliyetinin sadece bu meslek grubundaki

katılımcılardan beklenmesi, kısıtlı zamanda işlevsel revizyon eylemlerinin gerçekleştirilmesine engel olacak nitelikte gibi görünmektedir.

Diğer taraftan yalnızca düzeltmen pozisyonunda revizyon faaliyetini sürdürecektir katılımcının kişisel tavrı ve şahsi karar alma yönü de revizyon eylemlerinde işlevselliğin sağlanması bakımından irdelenmesi gereken başka bir husustur. Bu bağlamda Kasperavičienė ve Horbačiauskienė, revizyon faaliyeti sürecinde, revizörlerin nasıl bir tutum sergileyecekleri ve/veya nasıl bir uygulama yapacaklarının büyük ölçüde ilgili katılımcının kişisel tercihlerine ve/veya metnin özelliklerine bağlı olduğunu belirtmektedir. Örnek olarak çevirmen merkezli bir revizyon eylemi sürecinde, bazı çevirmenler, erek metni ortaya koyduktan sonra, revizyon eylemine hiç yönelmemektedirler (2020, s. 119). Revizyon faaliyetleri sürecinde, Kasperavičienė ve Horbačiauskienė'nin vurguladığı keyfilik faktörünün yanı sıra, revizyon eylemine yönelik psikolojik unsurlar da söz konusudur. Bu bağlamda Hansen'e göre, bazı çevirmen ve revizörler için eleştirilmek, sorunlu bir durumdur. Ona göre, sürekli izlenme düşüncesi, çevirmenleri bu bağlamda eleştiriye duyarlı hale getirebilmektedir. Bu doğrultuda revizörler, çeviri eylemini gerçekleştiren çevirmenlerle diyalog kurmayı da istemezler. Zira diyalog sonrasında çıkar çatışması da meydana gelebilmektedir (2008, s. 257). Diğer taraftan Mossop, revizyon eylemi sürecinin psikolojik bir boyutunun da olduğunu altını çizerek revizörün erek metni ortaya koyan çevirmenin kendisi olması durumunda, gereken düzeltmeleri uygularken kendisini daha özgür hissedebileceğini belirtmektedir. Ancak ona göre, revizörler başkalarını gözden geçirirken, gözden geçirilen katılımcı, ortaya çıkacak değişiklikleri göremese bile, revizörlerin bu doğrultuda daha da dikkatli olmaları gerekmektedir (2014, s. 192).

Yukarıda “Mesleğimiz Yayıncılık” projesinin çıktılarından biri olan “Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü” çerçevesinde alandaki meslek gruplarına yönelik ortaya konulan tanımlamalar doğrultusunda, çeviribilim alanında revizyon eylemine dair irdelenen mevcut sorunların burada da görüldüğünü ve bu doğrultuda ilgili proje kapsamında çeviri süreçlerindeki revizyon faaliyetleriyle alakalı sorunlara çözüm getirilemeyeceğini görmekteyiz. Söz konusu projede, çok katmanlı ve uzun soluklu yayıncılık mesleğinin niteliğine bağlı olarak ortaya konularak, ilgili alanın en altından en üstüne kadar her bir katılımcıya hitap eden bir görev tanımı derleyip sunulmuştur. Bu yönüyle “Mesleğimiz Yayıncılık” projesi, kendi alanı dahilinde bir karşılık bulmaktadır. Ancak proje neticesinde ortaya konulan “Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü” ile proje çıktısı olarak projenin web sitesinde hedef kitleye ulaştırılan nihai rapor çerçevesinde, amaçlanan işlevin, çeviri eserleri yayımlayan yayınevlerine de hitap ettiğini söylemek pek mümkün görünmemektedir. Ayrıca yukarıda da belirtildiği üzere, -hangi katılımcı olursa olsun - yayın sürecinde gerçekleştirilen her revizyon eylemi, o görevi üstlenen katılımcının kişisel tasarrufu ve işverenin yayın politikası gibi unsurlar neticesinde gerçekleşeceğinden, erek metindeki revizyon eyleminin işlevini sağlamak, bu bağlamda ayrı bir zorluk teşkil edecektir. Bu nedenle hazırlanacak böyle bir mesleki tanımlamada, çeviri eserler de tıpkı yayınevlerinin kaynak dilde yayınlanan telif eserleri gibi ayrıca ele alınmalı ve erek metnin hedef kitleye ulaştırılma sürecinde ortaya çıkan kişisel tercih ve tutumlar da göz ardı edilmemelidir.

4. “TS EN ISO 17100:2015” Türk Standardı Çerçevesinde Revizyon Faaliyeti

Çeşitli düzenlemeler vasıtasıyla, dünyanın çeşitli bölgelerinde ortaya konulan çeviri faaliyetlerine yönelik uluslararası nitelikte çalışma rehberleri, gerekli yükümlülükleri içererek oluşturulmaktadır. “EN 15038:2006” Avrupa Kalite Standardı da bu tür kılavuz metinlerden birini temsil etmektedir. Mossop’un da belirttiği üzere, söz konusu kalite standardı neticesinde, çeviri faaliyetleri kapsamında revizyon faaliyetleri daha önemli bir hale gelmektedir. Ona göre, şayet bu standart geniş çapta benimsenirse, revizyon eyleminin doğasıyla ilgili sorunlara daha net odaklanılacaktır (2007, s. 6).

Çalışmamızın ikinci somut örneğini oluşturan “TS EN ISO 17100:2015” Türk Standardının temelini oluşturan EN 15038:2006’ı ele almadan önce, bu standardın genel niteliği, konumu ve yürürlük gayesini ele almak faydalı olacaktır. Pym’e göre, EN 15038:2006, kaynak ve hedef metinlerin karşılaştırılması temelinde, çevirmen dışında bir katılımcı tarafından yapılan düzeltmeleri/düzenlemeleri ifade etmek için revizyon kavramının daha spesifik bir şekilde kullanılmasını amaçlamaktadır. Ona göre, EN 15038:2006 kullanımı, bu noktada ne endüstriyi ne de araştırmayı temsil etmektedir. Avrupa standardı olan EN 15038:2006, kaynak ve erek metin arasında karşılaştırma temelinde, çevirmen dışında bir katılımcı tarafından yapılan düzeltmeler için “revizyon” terimini kullanmaktadır ve “gözden geçirme” terimi de yalnızca erek metin temelinde yapılan düzeltmeleri ifade etmektedir (2011, ss. 90-91). Diğer taraftan Künzli, EN 15038:2006 kapsamında yayınlanan kalite standardına işaret ederek, standart çerçevesinde çevirmen ve revizörlere yönelik belirli görevlerin atfedildiğini belirtmektedir (2007b, s. 116). Pym’in vurguladığı söz konusu ayrıma yönelik analizler, çalışmamızın ileri kısımlarında ortaya konacaktır.

Çalışmamız çerçevesinde ele alacağımız, “TS EN 15038:2006” ve “TS EN 15038:2009” Türk Standartları yerine yürürlüğe giren ve kaynağı “EN ISO 17100:2015” standardı olan “TS EN ISO 17100:2015 / Çeviri Hizmetleri – Çeviri Hizmetleri İçin Gereklilikler” Türk Kalite Standardı, yukarıda belirtilen standartların yerini alarak Ekim 2015’ten beri çeviri hizmetleri konusunda hedef kitesini kendilerini geliştirmeye ve daha özenli çalışmaya yönlendirmeyi amaçlamaktadır.

(EN ISO 17100:2015) ISO/TC 37 “Terminoloji ve Diğer Dil ve İçerik Kaynakları” Teknik Komitesi tarafından sorumluluğu üstlenerek hazırlanan söz konusu standart, toplam olarak altı ana başlıktan oluşmaktadır. Standardın kapsamı “bilgisayarlı çeviri”, “sözlü çeviri” ve “çeviri sonrası düzenleme yapılmasının” kapsam dışı bırakıldığı vurgulanarak “Geçerli koşulları yerine getiren kaliteli çeviri hizmetinin verilmesi için gerekli temel süreçler, kaynaklar ve diğer konulara ilişkin gereklilikleri belirtir. Bu standardın uygulanması; ayrıca bir çeviri hizmet sağlayıcısının (ÇHS) ilgili çeviri hizmetlerinin, müşterinin isteklerini ve diğer geçerli özellikleri yerine getiren bir çeviri hizmeti sağlayabilmek için süreçlerinin ve kaynaklarının bu standarda uygun olduğunu gösterebileceği araçları da sunar” şeklinde açıklanmıştır (Türk Standartları Enstitüsü [TSE], 2015, s. 1).

TS EN ISO 17100:2015 Türk Standardının “Terimler” kısmında, söz konusu eylemler bütününe yönelik “çeviri” kavramı dahil, ilgili bütün kavramlar sıralanmaktadır. Tıpkı

“Mesleğimiz Yayıncılık” projesinin çıktılarında biri olan “Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü” çerçevesinde ele alındığı gibi, TS EN ISO 17100:2015 standardında da çeviri faaliyetlerindeki revizyon sürecine dair kavramlar seçilerek çalışmamız çerçevesinde irdelenmiştir. Bu kavramlar, sırasıyla “son metin düzenleme”, “kontrol etme”, “düzeltme”, “denetleme”, “son okuma”, “hata düzeltme” ve “düzeltici eylem”dir. Standart çerçevesinde ortaya konulan tanımlama ve açıklamalar neticesinde, ilgili kavramlara yönelik şu şekilde tespitlerde bulunulmuştur:

“Son metin düzenleme” kavramının açıklamasında, yalnızca bilgisayar destekli çeviri (BDÇ) uygulamalarına vurgu yapılarak, BDÇ neticesinde ortaya çıkarılan erek metnin düzenlenmesi ve düzeltilmesi amaçlanmaktadır. “Kontrol etme” terimi çerçevesinde, yalnızca erek metnin incelenmesi belirtilmiştir. “Düzeltme” terimine geldiğimizde ise hem kaynak hem de erek dil içeriğiyle gerçekleştirilen bir inceleme süreci söz konusudur. “Denetleme” konusunda, erek dilde içeriğin istenen amaçlara uygunluğunu sağlayabilmek maksadıyla, yalnızca tek dilli bir inceleme karşımıza çıkmaktadır. Yine “son okuma” kavramı çerçevesinde, yalnızca erek dil içeriğinin incelenmesi şeklinde bir tanım yapılmıştır. “Hata düzeltme” kavramında da söz konusu düzeltme işlemi, çeviri sürecinde ortaya çıkacak bir hatayı ya da söz konusu standardın gerekliliklerine aykırı bir durumda ortaya çıkabilecek uygunsuzlukları düzeltmek amacıyla, yalnızca erek metin seviyesinde gerçekleştirilen bir eylem olarak tanımlanmaktadır. İlgili kısımda revizyon faaliyeti çerçevesinde ele alınabilecek son başlık olan “düzeltici eylem” kavramı hem çeviri sürecinde hem de erek metinde uygunsuzluk veya hatalara neden olabilecek durumların tekrar etmemesi amacıyla gerçekleştirilecek eylem olarak ifade edilmektedir (TSE, 2015, ss. 2-3, 5-6).

Yukarıda genel hatlarıyla değindiğimiz, TS EN ISO 17100:2015 Türk Standardının ilgili kavramlarının içeriklerinde, çeviri sürecinde ve/veya çeviri sürecinin ardından gerçekleştirilen birçok açıdan ele alınmış bir kontrol mekanizmasının irdelendiğini görmekteyiz. Ancak yalnızca “düzeltme” kavramında hem kaynak hem de erek metin seviyesinde bir kontrol mekanizmasının beklendiği görülmektedir. Böyle bir durum neticesinde, revizyon faaliyetlerine yönelik genel-geçer ve kapsayıcı bir tanımın ortaya konması oldukça güçtür. Zira “çeviri sürecinin, çeviri hizmetlerinin çıktılarını ve kalitesini doğrudan etkileyen bütün boyutlarına ilişkin gereklilikleri belirlemek amacıyla” kaleme alınan ve çeviri hizmet sağlayıcılarına (ÇHS) yönelik hazırlanan standardın bu haliyle, her çeviri hizmet sağlayıcısına hitap etmesi beklenemez. Yalnızca erek metin düzleminde gerçekleştirilecek bir revizyon eylemi, nihayetinde bir nevi “gözden geçirme” eyleminden ibaret olacaktır. Çalışmamız çerçevesinde ele aldığımız revizyon eylemi ise, kaynak metinden bağımsız bir biçimde ele alındığında, erek metindeki işlevselliğin sağlanması konusunda çeşitli güçlükler beraberinde getirecektir.

Künzli’nin revizyon faaliyetlerine yönelik ortaya koyduğu çalışmasında, erek metinlerin değerlendirilmesinin ardından artık üç metinden söz edilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır (2014, s. 11). Bu bakımdan kaynak ve erek metne ilaveten, revize edilmiş erek metin söz konusudur. Bu haliyle revizyon faaliyetleri daha da tartışmalı bir hale gelmektedir. Zira kaynak metinden bağımsız bir revizyon sürecinin, işlevselliği ne kadar mümkün olabilecektir? Gerçi

Paloposki ve Koskinen, çalışmalarında revizyon eyleminin kaynak metinden bağımsız gerçekleştirilebileceğini de savunmaktadırlar. Ancak onlara göre, revizyon eylemi ile örneğin gözden geçirme gibi çeviri işlemleri arasında ortaya konulan ayrımlar da yetersizdir (2010, s. 44). Söz konusu eksiklik, TS EN ISO 17100:2015 Türk Standardının “Terimler” kısmında da göze çarpmaktadır. Bu standart çerçevesinde, çeviri ve revizyon sürecinde görev üstlenici olarak “çevirmen”, “düzeltmen”, “denetmen” ve “son okuyucu” olmak üzere dört katılımcıya ilişkin ortaya konulan tanımlamalar, birbirinden bağımsız ve oldukça yetersiz bir biçimde yapılmaktadır (TSE, 2015, s. 5). Bu çerçevede ilgili tanımlamalar, revizyon eyleminin doğasının karmaşıklığının çözümüne katkı sağlar görünmemektedir.

Yukarıda irdelediğimiz duruma ek olarak Mossop, çevirmenin çeviri sürecinde veya bir taslak metin hazırlama aşamasında, kendi kendine revizyon faaliyetleri uygulayabileceğini de belirtmektedir. Gözden geçirme konusundaki belirsizliğe de değinen Mossop, revizörün (çeviri sürecinde iş birliğinde bulunan katılımcının), erek metni kaynak metinle karşılaştırabileceğini ya da böyle bir eylemi tercih etmeyerek karşılaştırma yoluna gitmeyeceğini vurgulamaktadır. Ona göre, örneğin birkaç paragrafın okunması neticesinde, revizörde erek metnin doğrulukla sorunu olmadığına yönelik bir izlenim uyanırsa ve/veya revizör, erek metni ortaya koyan çevirmene bir şekilde güveniyorsa, kaynak metne ara sıra göz atarak bir nevi “yeniden okuma” veya yalnızca erek metinden hareketle bir “gözden geçirme” süreci gerçekleştirebilmektedir (2011, ss. 136-137). Yine aynı şekilde Künzli’nin de belirttiği gibi, revizyon eylemi için ödenen ücretler revizyon eyleminin hem kaynak hem de erek metnin bir arada ele alınarak gerçekleştirilmesinden ziyade, yalnızca erek metinden hareketle yapılmaya eğilimi içerisindedir. Ona göre böyle bir soruna karşılık, profesyonel bir biçimde faaliyet gösteren çeviri organizasyonlarının bilgilendirilmesi ve bu doğrultuda eğitilmesi gerekmektedir (2007a, s. 53). Revizyon eyleminde kişisel tasarruf ve tutumlar nedeniyle keyfi bileşenler bütününe bulunduğu (Brunette, 2000, s. 171) gerçeği de hatırlandığında, revizyon süreçlerine dair yukarıda dile getirilen hususlar çerçevesinde, çalışmamızın diğer somut örneğini teşkil eden TS EN ISO 17100:2015 Türk Standardında, revizyon faaliyetlerine yönelik kullanılan kavram ve tanımlamalara ilişkin karışıklıkların özellikle vurgulanması gerekmektedir.

TS EN ISO 17100:2015 Türk Standardında, “Çeviri Hizmeti Sürecinin Kontrolüne İlişkin Kavramlar” başlığıyla “onaylama”, “doküman”, “kayıt” kavramlarıyla beraber ayrıca çalışmamız çerçevesinde ele alınabilecek “hata düzeltme” ve “düzeltici eylem” kavramlarına da yer verilmiştir. “Hata düzeltme” ve “düzeltici eylem” kavramları, yukarıda değinilen TS EN ISO 17100:2015 Türk Standardının “Terimler” kısmındaki şekliyle açıklanmıştır. Buna göre, “hata düzeltme”, erek metinde veya çeviri sürecindeki bir hata ya da uygunsuzluğa yönelik düzeltme amacıyla gerçekleştirilen eylem olarak tanımlanırken; “düzeltici eylem” ise, çeviri sürecinde veya erek metinde söz konusu olabilecek uygunsuzluk veya hataların tekrar edilmemesi amacıyla gerçekleştirilen eylem olarak tanımlanmaktadır (TSE, 2015, ss. 5-6).

Diğer taraftan TS EN ISO 17100:2015 Türk Standardında, revizyon eylemini gerçekleştirecek katılımcıların sahip olması gereken yeterlilik ve nitelikler ayrıca belirlenmiştir. Standardın “Düzeltmenlerin Profesyonel Yeterlilikleri” başlıklı 3.1.3. numaralı maddesinde tanımlanan “çeviri yeterliliği”, “kaynak ve hedef dilde dilsel ve metinsel yeterlilik”, “araştırma,

bilgi edinme ve işleme yeterliliği”, “kültürel yeterlilik”, “teknik yeterlilik” ve “alan yeterliliği” konularında edinç bütünlüğünün sağlanmasıyla çevirmenlerin mesleki yeterlilikleri söz konusu olabilecektir. Ayrıca ilgili standardın bir sonraki 3.1.4. numaralı maddesi çerçevesinde, çevirmenden bir yükseköğretim kurumundan edinilecek geçerli bir mezuniyet belgesi ile profesyonel bağlamda bir çeviri ve/veya düzeltme tecrübesi de beklenmektedir. Buna karşın yine ilgili standardın 3.1.6. numaralı maddesinde belirtilen “denetmenlerin profesyonel yeterlilikleri” hususunda, denetmenlerin alan uzmanı olmaları ve bu alandaki ilgili niteliklere yine bir yükseköğretim kurumundaki eğitimleri ve/veya alandaki faaliyetleri neticesinde sahip olunarak mesleki tecrübeler edinmiş olmaları gerekliliği belirtilmektedir (TSE, 2015, ss. 6-7).

Çalışmamız çerçevesinde ele aldığımız standardın ilgili kısmına paralel olarak Chakhachiro, çeviri faaliyetleri sürecinde revizyon eylemini gerçekleştiren katılımcının, profesyonel bir niteliğe sahip olması gerektiğinin altını çizmektedir. Ona göre revizyon eyleminin amacı, kaynak metinden hareketle erek kültüre aktarılacak erek metnin doğru ve kabul edilebilir bir yoruma sahip olmasını sağlamaktır. Revizyon eylemi çift yönlü bir niteliğe sahip olarak, aynı doğrultuda erek metnin kalite kontrolünü sağlayan bir eylem türüdür. Revizyon eyleminin, çeviri faaliyeti süreçlerinin bir parçasını oluşturan bir eylem türü olduğunu belirten Chakhachiro, revizyon eylemini, bazen erek metinlerin erek kültüre uyacak bir şekilde yeniden yazılmasıyla bazen de erek dildeki üslubun yeniden sunulmasıyla kendini göstererek bir ödev şeklinde ele alınması gerektiğini belirtmektedir. Diğer taraftan revizörler hem kaynak metni tam anlamıyla yorumlayabilmeli ve anlayabilmeli hem de çeviri sürecine aşına olarak erek kültür sistemine hâkim olmalıdırlar (2005, ss. 225-237).

TS EN ISO 17100:2015 Türk Standardı çerçevesinde görev üstlenecek çevirmen ve revizörlerin beklenen eğitimi almış veya gerekli tecrübeye sahip olarak çeviri süreçlerini yürütmeleri, çeviri sürecinin revizyon eylemiyle nihayete kavuşmasını tek başına sağlayamaz. Bu bağlamda Mossop, akademik çeviri eğitimi almış çevirmenlerin, eğitim süreçlerinde gerçekleştirecekleri çeviri süreçleri çerçevesinde, kendilerini kontrol etmelerinin önemli olduğunu öğrenmiş olabileceklerini belirtmektedir. Yine Mossop, akademik çeviri eğitimi alan öğrencilerin, ders kitaplarından bu hususu öğrenmelerine karşın, profesyonel çeviri hayatlarında kontrol süreçlerine yönelik yeterli yönlendirmeleri alamayabileceklerini vurgulamaktadır (2014, s. 3). Buna karşılık, yukarıda genel hatlarıyla değindiğimiz, TS EN ISO 17100:2015 Türk Standardında beklenen mesleki yeterliliklerin içeriklerinde, tam manasıyla idealize edilmiş bir durumla karşılaşmaktayız. Bu açıdan, söz konusu idealize edilen gerekliliğin sağlanmasını, çeviri piyasasında faaliyetlerini sürdüren kuruluşların hepsinden beklemek, her zaman mümkün olmayabilecektir. Zira çeviri piyasasında iş yapan kuruluşların, aynı zamanda içinde buldukları ekonomik, sosyal ve mesleki konularından ötürü, kendilerine özgü iş politikaları çerçevesinde hareket etmeleri olağandır. Bu doğrultuda, ortaya konulacak erek metin, ilgili organizasyonun iç dinamikleri doğrultusunda belirlenecek tutumlara bağlı olacaktır.

TS EN ISO 17100:2015 Türk Standardında beşinci başlık olan “Üretim Süreci” altında ele alınan ve yine çalışmamız çerçevesinde çeviri sürecindeki revizyon eylemine yönelik irdelenebilecek olan alt başlıklar “kontrol”, “düzeltme”, “denetleme” ve “son okuma”

şeklinde. Söz konusu başlıklar, yukarıda değinilen TS EN ISO 17100:2015 Türk Standardının “Terimler” kısmındaki haliyle açıklanmıştır. Standarda göre, “kontrol” kavramıyla çevirmenin bizzat kendisinin çeviri sürecinde gerçekleştirdiği bir işlem betimlenmektedir. “Düzeltilme” konusundan ise çeviri hizmet sağlayıcısının erek metni düzeltme işlemini gerçekleştirmesi anlaşılmaktadır. İlgili işlem için çevirmenden başka bir düzeltmen söz konusu olduğunda, Madde 3.1.5’te belirtilen nitelikleri haiz olunmalıdır. Burada düzeltmen, gerekli değişiklikleri “bilgilendiren” ve aynı zamanda “öneren” konumundadır. Böylelikle çeviri sürecindeki gerekli düzenlemelere ilişkin son karar, çeviri hizmet sağlayıcısına bırakılmaktadır. “Denetleme” konusu, proje özellikleri arasında denetim planlaması söz konusu olduğunda, çeviri hizmet sağlayıcısı tarafından erek metnin amaç ve alana uygunluğu açısından denetlenmesini ve gerekli değişikliklerin önerilmesini kapsamaktadır. Söz konusu önerinin yerine getirilmesinin ardından, çeviri hizmet sağlayıcısı, denetmenden ilgili düzeltmelerin yerine getirilmesini de talep edebilir. İlgili kısımdaki son başlık olan “son okuma” kısmında ise, yine erek metinden hareketle işlem yapılır ve ilgili durum, bir son okuma planlaması söz konusu olduğunda gerçekleştirilir (TSE, 2015, ss. 9-11).

Quinci’nin de altını çizdiği, profesyonel pazarı ilgilendiren ISO 17100: 2015 Kalite Standardı (2023, s. 234), revizyon faaliyeti kapsamında ortaya çıkabilecek sorunları çözme konusunda yetersiz kalabilecektir. Çeviri faaliyetlerinde revizörler bir bakıma kalitenin tek kalesi konumundadırlar (Mellinger, 2018, s. 326). Ancak Mossop’un da altını çizdiği gibi, bazen revizörlerin yaptıkları en büyük hata, küçük ölçekte revize işlemlerinin aksine, geniş çaplı revizyon işlemleri gerçekleştirmeleridir. Ona göre, ne kadar fazla revizyon işlemi gerçekleştirilirse, hata yapma ve erek metnin işlevinin kaybedilmesi ihtimali o kadar artacaktır (2014, s. 197). Bu doğrultuda erek metinde gerçekleştirilecek revizyon işlemlerinin belli bir denge ve oranda olması gerekmektedir. Böyle sorunlara yol açacak en büyük unsur, revizörlerin kişisel tercih ve tasarruflarının ön plana çıkmasıdır (Kasperavičienė ve Horbačiauskienė, 2020, s. 119; Hansen, 2008, s. 257; Mossop, 2011, ss. 136-137). Çok yönlü ve karmaşık katmanlı bir yapıya sahip revizyon eylemini (Scocchera, 2013, s. 142) göz önünde bulundurduğumuzda, yukarıda betimlenen sorunların yaşanması kaçınılmazdır. Üstelik, çalışmamız çerçevesinde irdelediğimiz kalite standardına göre, örneğin çeviri sürecindeki revizör/düzeltilmen katılımcısının, tespit ettiği hataları çeviri hizmet sağlayıcısına “bildiren” ve yapılması gereken değişiklikleri “öneren” bir konumda bulunması, çeviri sürecinde gerçekleştirilen revizyon faaliyetlerinin zaten karmaşık haldeki yapısını daha da karmaşıktır. Zira çeviri hizmet sağlayıcısının karar verme yetkisine sahip olması, gerekli eğitimi almış ve/veya yeterli tecrübeye sahip çevirmen ve/veya revizörlerin erek metindeki işlevi tam manasıyla sağlamaları konusunda engel teşkil etmektedir. Şayet TS EN ISO 17100:2015 Türk Standardı çerçevesinde bir iş akışı söz konusu olacaksa, çeviri hizmet sağlayıcısının da belirtilen çeviri edinci doğrultusunda yeterliliklere sahip olması ayrıca gerekmektedir. Böyle bir durumu, çeviri piyasasında faaliyet gösteren her organizasyondan beklemek tutarlı olacaktır. Ancak böyle bir durum mümkün görünmemektedir.

TS EN ISO 17100:2015 Türk Standardı çerçevesinde ortaya konulan ve erek metnin üretilmesinin ardındaki sürece işaret eden “Üretim Sonrası Süreçler” başlığı altında, revizyon

faaliyetlerini kapsayan madde, “geri bildirim” maddesidir. Söz konusu maddede çeviri hizmet sağlayıcısının, müşteri geri bildiriminin incelenmesi, müşteri memnuniyetinin değerlendirilmesi ve gerekli düzeltmelerin gerçekleştirilmesi konusunda elverişli bir süreçte sahip olduğu belirtilmektedir. Bu doğrultuda çeviri hizmet sağlayıcısının geri bildirimle ilgili gerekli köprüyü kurması beklenmektedir (TSE, 2015, s. 11).

Yukarıda standart kapsamında ele alınan maddeye göre, çeviri hizmet sağlayıcısı, çeviri sürecinin akabinde ortaya çıkan süreçte merkezî bir konumdadır. Süreç yönetimini gerçekleştirmesi gereken çeviri hizmet sağlayıcısının, bir düzeltme işlemi söz konusu olduğunda, beklenen süreç yönetimini uygulaması, yine çeviri hizmet sağlayıcısının içinde bulunduğu durumlara göre belirlenen kendi organizasyon politikalarına bağlıdır. Bu bakımdan her bir çeviri hizmet sağlayıcısından aynı tutumu beklemek, gerçekçi bir yaklaşım değildir. İdealize edilen böyle bir iş akışı, çeviri faaliyetleri yürüten organizasyonların kendine özgü tutumlarına göre değişkenlik gösterecektir.

Diğer taraftan çalışmamız çerçevesinde irdelediğimiz TS EN ISO 17100:2015 Türk Standardı dahilinde “ek” olarak verilen “Çeviri İş Akışı” başlığı taşıyan, konuyu kuş bakışı ve bütünsel olarak görmemize imkân tanıyan şemada, “denetleme” ve “son okuma” süreçlerinin zorunlu olmadığı belirtilmektedir. Böyle bir ifade, çeviri sürecinde gerçekleştirilecek revizyon faaliyetlerinin tanımsal ve bütünsel açıdan karmaşıklığına ek bir yük getirmektedir. Bu yönüyle ortaya konulan ifade, irdelediğimiz karmaşık yapıyı destekler niteliktedir. Zira çeviri süreçlerinde benzer revizyon faaliyetlerinin uygulanması her durumda söz konusu değildir.

Ayrıca somut olarak ele aldığımız uluslararası niteliğe sahip, farklı dillere çevrilerek ilgili ülkelerde yürürlükte olan önceki EN 15038:2006 Kalite Standardı, farklı çeviribilim araştırmacıları tarafından olumsuz bir biçimde değerlendirilmektedir. Örneğin Mossop, ilgili standarttaki belirsizlik sorununa işaret ederek, EN 15038:2006’da söz konusu edilen metinlerin hangi tür metinler olduğunun vurgulanmamasını irdelemektedir (2011, s. 135). Robert, Remael ve Ureel, çevirmenin kendisini bizzat revize etmesiyle bir katılımcı olarak revizörün çeviri sürecindeki konumunun 2006 yılında ortaya konulan EN 15038 Avrupa Standardında ele alındığına işaret ederek, ilgili kalite standardında revizyon eylemini gerçekleştirecek kişinin deneyimli olup olmadığı ayrımının belirsiz kaldığını belirtmektedir (2017, s. 3). EN 15038:2006 Kalite Standardının güncelleme aşamasında olduğu süreçte ortaya koyduğu çalışmasında Künzli ise, söz konusu çeviri eylemine yönelik mevcut kalite standardının ISO 17100 numarasıyla güncelleneceğini ve mevcut kalite standardındaki terminolojik eksikliklerin giderilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (2014, s. 4). Künzli’nin altını çizdiği terminolojik sorunun, bugün, çalışmamız çerçevesinde ele aldığımız TS EN ISO 17100:2015 Türk Standardı dahilinde giderilmiş olduğunu söylemek güçtür. Ayrıca buraya terminolojik açıdan mevcut bulunan sorunların yanında irdelediğimiz çeviri revizyon süreçlerindeki sorunlarını da eklemek mümkündür.

5. Sonuç

Çeviri süreçlerinde gerçekleştirilen revizyon faaliyetlerinin pratik yönünü ortaya koyduğumuz bu çalışmada, “Mesleğimiz Yayıncılık” Projesi ile TS EN ISO 17100:2015 “Çeviri Hizmetleri

– Çeviri Hizmetleri İçin Gereklilikler” Türk Standardı olmak üzere iki somut örnek ele alınmıştır. Bu bağlamda ilkin ilgili proje kapsamında hazırlanan “Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü” ile proje raporu incelenmiş ve çalışmamızın kapsamı doğrultusunda çeviribilim alanında ele alınan revizyon faaliyetleriyle alakalı kavram ve hususlar, söz konusu projenin çıktılarında ayıklanarak irdelenmiştir. Sonrasında çalışmamızın ikinci somut örneğini teşkil eden TS EN ISO 17100:2015 Türk Standardının, benzer bir şekilde erek metnin meydana getirilme sürecinde gerçekleştirilen revizyon faaliyetlerine ilişkin kısımları, değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

2016 yılında başlatılıp 2017 yılında nihai raporu sunulan “Mesleğimiz Yayıncılık” projesinin çıktılarında biri, çevrimiçi nitelikteki “Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü”dür. Bu sözlük, özü itibarıyla yayıncılık mesleğinin iç dinamiklerine hitap eden kapsayıcı bir çalışmadır. Zira telif eserin hedef kitleyle buluşturulma süreci, çok aşamalı yönüyle, ilgili sözlük çerçevesinde ele alınmıştır. Bu açıdan “Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü”, mesleği yayıncılık olanların hedef kitlesine hitap etmektedir. Ancak çalışmamız çerçevesinde elde ettiğimiz en önemli hususlardan biri, sayısız çeviri eserin bir biçimde erek okuruyla buluşturulduğu yayıncılık sektörünün bu yönü göz ardı edilerek çeviri eserlerin yayım sürecine yönelik konuların ele alınmamasıdır. Çevirmenlerin yazarlar gibi, yayınevleri açısından üçüncü şahıslar olarak kabul edildiği sözlükte yer verilen meslek gruplarında, çeviri eserlere yönelik malumat, yalnızca “dizincilik” pozisyonu çerçevesinde ele alınmıştır. Yayın sürecinde dizinleme faaliyetini yürüten ilgili katılımcının, çeviri eserle alakası Türkçe dizinin oluşturulmasından ibarettir. Ayrıca diğer tüm katılımcıların mesleki tanımlamalarına baktığımızda, çeviribilim alanında ele alındığı biçimiyle çeviri süreçlerinde gerçekleştirilen revizyon faaliyetlerine yönelik bir meslek grubuyla karşılaşmamaktadır. İsimlendirme açısından en yakın olarak kabul edebileceğimiz “düzeltmenlik” meslek grubunda da söz konusu eksikliği görmekteyiz. Üstelik sözlükte görev tanımlaması yapılan “düzeltmenlik” meslek grubunun uzmanlığı ve yetkinliği hususunda bir koşul belirtilmemiş ve söz konusu meslek grubunun görev tanımı, terimsel ve görsel düzlemde bırakılmıştır. Bu yönüyle sözlük çerçevesinde sunulan hedef kitleyle buluşturulacak metnin içeriğine yönelik yetkin bir kontrol mekanizmasının sunulmaması, yayıncılık mesleğinde sorunları da beraberinde getirecektir.

Çalışmamızın ikinci somut örneğini teşkil eden TS EN ISO 17100:2015 Türk Kalite Standardı, çeviri hizmetleri hususunda, hedef kitlesinin kendisini geliştirmesini ve daha özenli bir işleyiş ortaya koymasını amaçlayan, rehber niteliğinde bir yönerge. Bu açıdan bakıldığında, çeviri süreçlerinde gerçekleştirilen revizyon faaliyetleri, söz konusu standart çerçevesinde ele alınmasına rağmen, tıpkı “Mesleğimiz Yayıncılık” projesinde görülen sorunlara benzer güçlükler içermektedir. İlgili standardın sorunlarının -önceki versiyonları da dahil- çalışmamız haricindeki başka çeviribilim araştırmacıları tarafından da irdelendiği tespit edilmiştir. Söz konusu standartta, çeviri süreçlerinde gerçekleştirilen revizyon eylemine yönelik tespit edilen en önemli sorun, yetkin ve işlevsel bir revizyon sürecinin betimlenmemiş ve çeviri organizasyonunda katılımcı olarak görev üstlenecek bir revizörün görev tanımlarının kapsayıcı bir biçimde yapılmamış olmasıdır. Diğer taraftan TS EN ISO 17100:2015 Türk Standardı çerçevesinde revizör/düzeltmen dahil, çeviri organizasyonunda görev alan bütün katılımcıların

mesleki görev tanımlamalarında, ilgili kişinin kişisel tasarruflarıyla ortaya koyacağı tutumlar gözardı edilmektedir. Bu yönüyle karmaşık ve çok katmanlı bir yapıya sahip revizyon faaliyetlerini bütünsel manada ele almak mümkün görünmemektedir. Üstelik örneğin “düzeltmen” pozisyonundaki katılımcıya, tespit ettiği hata ve sorunlara yönelik yalnızca “bildirme” ve “önerme” işlemlerinin atfedilmesi, karmaşık yapıdaki revizyon sürecini daha da karmaşık bir hale getirmektedir. Ayrıca ele aldığımız standardın her bir kuruluşa hitap etmesi beklenemez. Zira her çeviri hizmet sağlayıcısının, kendi iç dinamiklerine göre belirlemiş olduğu farklı organizasyon politikaları bulunmaktadır. Bu doğrultuda standardın çeviri sürecinin bütününe tüm ayrıntılarıyla ele alması ve kesin ifadeler içererek titiz bir biçimde ortaya konulması gerekmektedir.

Sonuç olarak, çalışmamız çerçevesinde çeviri faaliyetlerindeki revizyon eylemine yönelik irdelediğimiz her iki somut örneğin, çeviribilim alanında yapılmış revizyonla ilgili çalışmalarla tam olarak kesişmediği ortaya çıkmaktadır. Sözelimi her iki örnekte, çeviri faaliyetlerinde gerçekleştirilebilecek revizyon eylemi, pekâlâ yalnızca erek metinden hareketle uygulanabilmekte ve bu doğrultuda çeşitli yönlendirmeler içermektedir. Bu doğrultuda kaynak metinden bağımsız gerçekleştirilecek revizyon sürecinin yüzeysel ve yetersiz olacağı aşikardır. Başka bir deyişle, mesleki tanımlamaların yapıldığı sözlük ile çeviri faaliyetleri sürecinde kılavuzluk edecek kalite standardı olmak üzere ortaya konulan her iki örnek de çalışmamız çerçevesinde irdelenen eksiklik ve sorunlarından ötürü, çeviri revizyon faaliyeti problemlerinin çözümlerine yönelik tam birer kaynak konumunda değildir. Bu doğrultuda her iki örnekteki kaynak, çeviri faaliyetlerindeki revizyon konusunun -günümüz teknolojik gelişmeleri de göz önüne alınarak- tüm yönleriyle yeniden ele alınmalı ve çeviribilim çerçevesinde irdelenerek güncellenmelidir.

KAYNAKÇA

- Aja, J. L. (2022). The Reception of La coscienza di Zeno (Italo Svevo) in the Spanish Versions of Carlos Manzano (1981–2012). Between Revision and Retranslation. In Susanne M. Cadera & Andrew Samuel Walsh (Ed.). *Retranslation and Reception - Studies in a European Context* (ss.233-257), Leiden/Boston: Brill.
- Arslan, S. (2022). Erek Metnin Revizyonu Faaliyetine Yönelik Çeviri Eylemi Kuramı Temelinde Bir Değerlendirme. *RumeliDE - Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 31, 1808-1820. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1222077>
- Bartan, Ö. Ş., Çetiner C. ve Çekçi S. O. (2019). Translation Revision in Professional Translation Companies in Turkey. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi - Journal of Translation Studies* 27, 177-200. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/913575>
- Breedveld, H. (2002). Writing and Revising Processes in Professional Translation. *Across Languages and Cultures - A Multidisciplinary Journal for Translation and Interpreting Studies* 3 (1), 91-100. <https://doi.org/10.1556/Acr.3.2002.1.7>
- Brunette, L. (2000). Towards a Terminology for Translation Quality Assessment - A Comparison of TQA Practices. *The Translator* 6 (2), 169-182. <https://doi.org/10.1080/13556509.2000.10799064>
- Chakhachiro, R. (2005). Revision for Quality. *Perspectives: Studies in Translatology*, 13 (3), 225-238. <https://doi.org/10.1080/09076760508668994>

- Collada Ali, L., Polledo, P. G. ve Harmer, C. (2018). Revision: Parameters and Practices within the Translation Industry. *Medical Writing*, 27 (3), 21-24. <https://journal.emwa.org/editing/revision-parameters-and-practices-within-the-translation-industry/>
- Hansen, G. (2008). The Speck in your Brother’s Eye – The Beam in your Own: Quality Management in Translation and Revision. In G. Hansen & A. Chesterman & H. Gerzymisch-Arbogast (Ed.). *Efforts and Models in Interpreting and Translation Research - A Tribute to Daniel Gile* (ss. 255-280). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Kasperavičienė, R. ve Horbačauskienė (2020). Self-revision and Other-revision as Part of Translation Competence in Translator Training. *Journal of Language and Cultural Education (Sciendo)*, 8 (1), 117-133. <https://doi.org/10.2478/jolace-2020-0007>
- Künzli, A. (2007a). The Ethical Dimension of Translation Revision. An Empirical Study. *The Journal of Specialised Translation*, 8, 42-56. [urn:nbn:se:su:diva-9769](http://nbn:se:su:diva-9769)
- Künzli, A. (2007b). Translation Revision: A Study of the Performance of Ten Professional Translators Revising a Legal Text. In Y. Gambier & M. Shlesinger & R. Stolze (Ed.). *Doubts and Directions in Translation Studies - Selected contributions from the EST Congress*, Lisbon 2004 (ss. 115-126). John Benjamins Publishing Company.
- Künzli, A. (2014), Die Übersetzungsrevision – Begriffsklärungen, Forschungsstand, Forschungsdesiderate. *trans-kom (Zeitschrift für Translation und Fachkommunikation)*, 7 (1), ss. 1-29. http://www.trans-kom.eu/bd07nr01/trans-kom_07_01_01_Kuenzli_Revision.20140606.pdf
- Latorraca, R. ve Aiello, J. (2021). Investigating Translation Trainees’ Self-Perceived Competence / A Process-Oriented, Collaborative Seminar on Translation and Translation Revision. *Babel*, 67 (4), 460-481. <https://doi.org/10.1075/babel.00232.lat>
- Liang, H. (2021). Initial Translation Interference to Reviser Trainees in English-LOTE Translation Revision Tasks. *The International Journal for Translation & Interpreting Research*, 13 (2) 92-108. <https://doi.org/10.12807/ti.113202.2021.a06>
- Liang, Y., Li, Y. ve Sang, Z. (2023). A Study on Peer Mediation in Dynamic Assessment of Translation Revision Competence. *Language Assessment Quarterly*, 20 (1), 108-126. <https://doi.org/10.1080/15434303.2022.2153050>
- Mellinger, D. C. (2018). Re-thinking Translation Quality - Revision in the Digital Age. *Target-International Journal of Translation Studies*, 33 (2), 310-331. <https://doi.org/10.1075/target.16104.mel>
- Mesleğimiz Yayıncılık – AB’ye Uyum Sürecinde Yayıncılık. (2023, 7 Ocak). Erişim adresi: <https://meslegimizyayincilik.com/>
- Mesleğimiz Yayıncılık Projesi – Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü (2023, 16 Ocak). Erişim adresi: <https://meslegimizyayincilik.com/yayincilik-meslekleri-sozlugu/>
- Mesleğimiz Yayıncılık Projesi – Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü / Dizinci Maddesi (2023, 16 Ocak). Erişim adresi: <https://meslegimizyayincilik.com/tanimlar/dizinci/>
- Mesleğimiz Yayıncılık Projesi – Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü / Düzeltmen Maddesi (2023, 16 Ocak). Erişim adresi: <https://meslegimizyayincilik.com/tanimlar/duzeltmen/>
- Mesleğimiz Yayıncılık Projesi – Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü / Lektör Maddesi (2023, 16 Ocak). Erişim adresi: <https://meslegimizyayincilik.com/tanimlar/lektor/>
- Mesleğimiz Yayıncılık Projesi – Yayıncılık Meslekleri Sözlüğü / Yayın Danışmanı Maddesi (2023, 16 Ocak). Erişim adresi: <https://meslegimizyayincilik.com/tanimlar/yayin-danismani/>
- Mossop, B. (2007). Empirical Studies of Revision: What We Know and Need to Know. *The Journal of Specialised Translation*, 8, 5-20. https://www.jostrans.org/issue08/art_mossop.pdf

- Mossop, B. (2011). Revision. In Yves Gambier & Luc van Doorslaer (Ed.), *Handbook of Translation Studies – Volume 2* (ss. 135-139). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/hts.2016.rev1>
- Mossop, B. (2014). *Revising and Editing for Translators* (3rd. Edition). New York: Routledge.,
- Munday, J. (2010). Translation Studies. In Yves Gambier & Luc van Doorslaer (Ed.), *Handbook of Translation Studies – Volume 1* (ss. 419-428). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/hts.1.tra8>
- Quinci, C. (2023). *Translation Competence / Theory, Research and Practice*. New York/London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003227298>
- Parra-Galiano, S. (2021). Translators' and Revisers' Competences in Legal Translation - Revision Foci in Prototypical Scenarios. *Target - International Journal of Translation Studies*, 33 (2), 228-253. <https://doi.org/10.1075/target.21065.gal>
- Paloposki, O. ve Koskinen, K. (2010). Reprocessing Texts. The Fine Line Between Retranslating and Revising. *Across Languages and Cultures 11* (1), 29–49. <https://doi.org/10.1556/Acr.11.2010.1.2>
- Pym. A. (2011). Translation Research Terms: a Tentative Glossary for Moments of Perplexity and Dispute. In A. Pym (Ed.). *Translation research projects 3* (ss.75-99). Tarragona: Intercultural Studies Group.
- Robert, I. S., Rymael, A., ve Ureel, J. J. J. (2017). Towards a Model of Translation Revision Competence. *The Interpreter and Translator Trainer*, 11 (1), 1-19. <https://doi.org/10.1080/1750399X.2016.1198183>
- Scocchera, G. (2013). What We Talk About When We Talk About Revision: a Critical Overview on Terminology, Professional Practices and Training, and the Case of Literary Translation Revision in Italy. *FORUM-Revue internationale d'interprétation et de traduction / International Journal of Interpretation and Translation*, 11 (2), 141-174. <https://doi.org/10.1075/forum.11.2.07sco>
- Scocchera, G. (2017). Translation Revision as Rereading - Different Aspects of the Translator's and Reviser's Approach to the Revision Process. *Mémoires du livre / Studies in Book Culture*, 9 (1), 1-21. <https://doi.org/10.7202/1043122ar>
- Şenol, E., Sönmez, S., Cingöz, Y., Akçalı, H. S., Balaban, Y. ve Özyürek K. (2017). *Sivil Toplum Diyaloğu – Mesleğimiz Yayıncılık Projesi – AB'ye Uyum Sürecinde Avrupa ve Türkiye Yayıncılık Sektörlerinde Meslek Standartları ve Yeterlilikler*. Türkiye Yayıncıları ve Yayın Dağıtımçıları Birliği. Mesleğimiz Yayıncılık Projesi web sitesinden erişildi: https://meslegimizyayincilik.com/wp-content/uploads/2017/05/MYKitapTR_WEB_Conv.pdf
- Türk Standartları Enstitüsü. (2015). *TS EN ISO 17100:2015 / Çeviri Hizmetleri – Çeviri Hizmetleri İçin Gereklilikler Türk Kalite Standardı*. Ankara Türk Standartları Enstitüsü.
- Vanderschelden, I. (2000). Why Retranslate the French Classics? The Impact of Retranslation on Quality. In Myriam Salama-Carr (Ed.), *On Translating French Literature and Film II* (ss. 1-18). Amsterdam, Atlanta: Editions Rodopi B. V.

EXPANDED SUMMARY

Within the framework of our study, in the examples of “Professions in Publishing” Project - Professional Qualifications for Publishing on the Way to EU Accession” and “TS EN ISO 17100:2015 ‘Translation Services - Requirements for Translation Services’ Turkish Standard”, how the act of revision, which constitutes an essential part of the translation process, is handled is analyzed from the perspective of translation studies. In this respect, firstly, the theoretical aspect of the revision process in translation activities is presented in general terms as it is dealt with in the field of translation studies. From this point of view, it can be assumed that revision

is an action to improve the quality of the target text in order to provide the intended function. This action needs to be treated as a multi-layered and complex process. The task of revision in translation activities can be undertaken either by the translator himself or by a reviser as an independent participant in the translation organization. Whether the task is undertaken by a translator himself or by an independent reviser, the personal attitudes and behaviours of the participant should not be ignored. In this respect, it is clear that it is difficult to determine the limits of the revision activities carried out in the translation process. On the other hand, revision processes in translation activities have undergone different transformations as a result of today's technological developments and have become a mandatory action that needs to be taken into consideration, for example, in increasingly intensive computer-aided translation processes.

One of the conclusions we have reached as a result of our study is that in the definitions of professions put forward in the “Professions in Publishing” Project; we do not encounter a professional group for the revision activities carried out in translation processes, as in the field of translation studies. For example, there is no requirement for the expertise and competence of the professional group “proofreader”. The job description of this position has been left at the level of editing, both terminologically and visually. On the other hand, although the TS EN ISO 17100:2015 Turkish Quality Standard clearly states that the revision activities carried out during translation processes, there are various problems, just as in the case of the “Dictionary of Professions in Publishing” prepared within the scope of the “Professions in Publishing” Project. The most important of these problems is the need for a description of a competent and functional revision process and the lack of an inclusive job description for a reviser who will be a participant in the translation organization.

Moreover, in both of the concrete examples we have discussed in this study, the attitudes of the participants who will take part in the translation process as a result of their personal savings are ignored. In this respect, the act of revision in the translation process is considered an action that can be performed independently of the source text. In this respect, we can say that both concrete examples do not fully intersect with the arguments regarding revision activities discussed in translation studies and that these concrete examples cannot have a guiding quality for revision activities carried out in translation processes and cannot provide solutions to the problems in the field. For this reason, both sources should be analyzed and updated within the framework of the discipline of translation studies and, at the same time, by taking into account technological developments.